

W TYM ROZDZIALE POMOCNIKA:

Dowiesz się jak komisja powinna rozliczyć karty do głosowania.

Odkryjesz, jak wygląda procedura liczenia głosów.

Nauczysz się jak odróżnić głos ważny od głosu nieważnego.

Głosowanie do Sejmu i Senatu kończy się o godzinie 21:00. Jak powinny wyglądać Wasze kolejne działania?

Obserwacja pracy komisji wyborczej po zakończeniu głosowania

Praca obserwatora wyborczego nie kończy się wraz z zakończeniem dnia głosowania i wyjściem z pomieszczenia komisji wszystkich wyborców. Przed Wami często najbardziej nerwowy i wyczerpujący moment pracy komisji, czyli proces liczenia głosów – oddzielnie do Sejmu i do Senatu.

Waszą rolą będzie sprawdzenie, czy członkowie komisji wyborczej, a także pozostałe z obecnych osób (obserwatorzy, mężowie zaufania) nie łamią prawa wyborczego i przestrzegają procedur. Powinniście zwrócić szczególną uwagę na to, jakie głosy są uznawane za ważne, a jakie nie. Niezależnie od poglądów politycznych stosunek członków komisji do każdego głosu powinien być taki sam. Pamiętajcie, gdy komisja postępuje nieprawidłowo, zwróćcie jej na to uwagę w formie pytania, upewniając się czy aby na pewno rozumie procedury.

Niezależnie od tego, czy jesteście obserwatorami w zespole lotnym i obserwujecie wiele komisji wyborczych, czy pracujecie jako obserwatorzy stacjonarni, możecie obserwować procedurę liczenia głosów w zaledwie jednej wybranej komisji wyborczej.

Pamiętajcie,

żeby pod żadnym pozorem nie spóźnić się do komisji wyborczej, która zamyka się o godzinie 21:00. Najlepiej przybyć tam 20-30 minut przed zamknięciem!

Liczenie głosów

to proces, który najczęściej trwa kilka godzin i w czasie którego nie możesz wyjść z komisji na zakupy. Dobrze by było, gdybyście byli zaopatrzeni w coś do zjedzenia i wypicia.

Jakie prawa posiada obserwator?

Kodeks postępowania po zamknięciu komisji wyborczej

Macie prawo

- być obecni podczas wszystkich czynności pracy komisji wyborczej;
- przemieszczać się, ale tak, żeby nie przeszkadzać w pracy komisji;
- zgłaszać na bieżąco swoje uwagi i zastrzeżenia;
- rejestrować pracę komisji wyborczej (nie możecie jednak prowadzić transmisji internetowej!).

Nie macie prawa

- utrudniać pracy komisji wyborczej;
- wnosić uwagi do protokołu (prawo takie posiadają mężowie zaufania);
- być obecni przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu do głosowania (prawo takie posiadają mężowie zaufania oraz obserwatorzy międzynarodowi);
- wykonywać czynności członka komisji – nie możecie ani liczyć kart do głosowania i głosów, ani nawet ich dotykać.

Komisja wyborcza

- ma prawo wydać Wam polecenie o charakterze porządkowym, organizujące Waszą pracę (na przykład poprosić Was, byście nie chodzili między osobami liczącymi);

- nie ma prawa utrudniać Wam wykonywania czynności obserwacyjnych.

WSKAZÓWKI:

Pamiętajcie, że liczenie głosów to trudny moment w pracy komisji, również z psychologicznego punktu widzenia. Jej członkowie są zmęczeni i zależy im aby szybko pójść do domu. Porządek w komisji często jest zależny od pozycji i charyzmy przewodniczącego i jego zastępcy.

Gdyby komisja chciała przeprowadzić liczenie głosów dzieląc się na zespoły, zapytajcie przewodniczącego: Czy w wytycznych PKW nie ma zapisu regulującego możliwość dzielenia się na grupy?

Procedury

Po godzinie 21:00, kiedy ostatni wyborcy oddadzą swój głos, w lokalu wyborczym mogą być obecni wyłącznie członkowie komisji wyborczej (wraz z obsługą informatyczną), mężowie zaufania oraz obserwatorzy społeczni i międzynarodowi. W lokalu wyborczym, jednak wyłącznie w czasie otwierania urny i wyjmowania z niej kart do głosowania, mogą być obecni dziennikarze.

Pięć najważniejszych zasad pracy komisji wyborczej po zakończeniu głosowania, na które musisz zwracać uwagę

By można było rozpocząć prace w pomieszczeniu komisji wyborczej musi być obecnych przynajmniej 2/3 jej składu, w tym obowiązkowo przewodniczący, bądź jego zastępca.

Wszystkie czynności podczas liczenia głosów są wykonywane wspólnie. Niedopuszczalne jest, by członkowie komisji wyborczej tworzyli grupy robocze, odpowiedzialne za poszczególne zadania.

W procesie liczenia głosów mogą uczestniczyć wyłącznie członkowie komisji wyborczej! Pomoc, przez mężów zaufania, czy obserwatorów w liczeniu głosów jest niedopuszczalna.

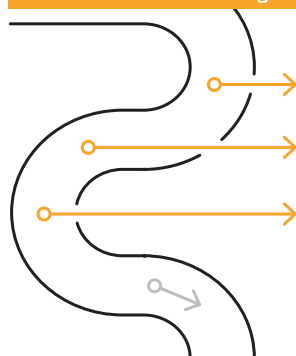
Komisja wyborcza liczy głosy nie z jednych wyborów „parlamentarnych”, lecz z dwóch oddzielnych wyborów: do Sejmu i Senatu. Oznacza to, że część procedur dla obu wyborów musi być realizowana oddzielnie, przy czym w tym wypadku procedury dla wyborów do Sejmu powinny być realizowane w pierwszej kolejności.

Jeżeli komisja wyborcza zauważa niezgodności w swoich obliczeniach, ma ona obowiązek ponownego przeliczenia podpisów, kart do głosowania, bądź głosów, w wypadku których zauważono niezgodności.

Najważniejsze etapy pracy komisji wyborczej, które powinniście śledzić

Start – Rozliczenie kart do głosowania

- 1. Ustalenie**, ze spisu wyborców, liczby wyborców uprawnionych do głosowania;
- 2. Przeliczenie** niewykorzystanych kart do głosowania, oddzielnie dla Sejmu i Senatu;
- 3. Ustalenie** ze spisu wyborców, dzięki przeliczeniu podpisów wyborców, liczby osób którym wydano karty do głosowania, oddzielnie dla Sejmu i Senatu;
Czy suma niewykorzystanych kart do głosowania, a także kart wydanych jest równa sumie kart otrzymanych, którą komisja otrzymała rano?

Szczegółowa instrukcja postępowania członków komisji wyborczej, za którym powinniście śledzić, zawarta jest w punktach 72-119 Wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych.

4. **Ustalenie** liczby: wyborców głosujących na podstawie zaświadczenia o prawie do głosowania, na podstawie pełnomocnictw, a także wyborców którzy zagłosowali korespondencyjnie.

Etap I - Ustalenie liczby ważnych kart do głosowania

5. **Sprawdzenie**, czy pieczęcie i plomby na urnie nie zostały naruszone;
6. **Otwarcie** urny i staranne wyjęcie z niej głosów;
7. **Sprawdzenie**, czy w urnie znajdowały się inne niż karty do głosowania kawałki papieru, a także przedarte karty do głosowania. Obie kategorie powinny zostać oddzielone od pozostałych kart do głosowania, a przedarte karty powinny być dodatkowo zapakowane, opieczętowane i opisane.
8. **Oddzielnie** kart z głosami do Sejmu i Senatu, a następnie ich przeliczenie.
9. **Oddzielnie** ważnych i nieważnych kart do głosowania (więcej na ten temat przeczytasz na kolejnych stronach Podręcznika).
10. **Policzenie** ważnych kart do głosowania oddzielnie dla wyborów do Sejmu i Senatu. Następnie karty wyborcze do Senatu powinny zostać zapakowane i opieczętowane.

Etap II - Ustalenie wyników głosowania

11. **Ustalenie** liczby ważnych i nieważnych głosów w wyborach do Sejmu. Następnie oddane głosy przyporządkowywane są do poszczególnych list wyborczych, a w dalszej kolejności do poszczególnych kandydatów.
Głosy oddane na poszczególne listy i kandydatów powinny zostać pogrupowane tak, by było oczywiste ile głosów uzyskała każda lista i kandydat. Czy liczba głosów ważnych i nieważnych jest równa liczbie ważnych kart do głosowania?
12. **Powyższa procedura** powinna zostać powtórzona w wypadku wyborów do Senatu po wyjęciu tymczasowo zapakowanych kart do głosowania do Senatu z zapieczętowanego opakowania. Pamiętajcie jednak, że w wyborach do Senatu nie ma list wyborczych.
13. **Wprowadzanie** wyników do systemu informatycznego. Zwróćcie uwagę, czy program nie pokazuje błędów lub ostrzeżeń. Jak komisja poradziła sobie z ich rozwiązaniem?
14. **Porównanie** danych z wydrukowanego projektu protokołu z ustalonymi wcześniej wynikami głosowania.
15. **Podpisanie** przez członków komisji dwóch protokołów głosowania i sporządzenie dwóch kopii tych protokołów.
16. **Wywieszenie** jednej z kopii w widocznym dla wyborców, czyli łatwo dostępnym ale zabezpieczonym od opadów atmosferycznych i wiatru miejscu.

Dopiero w tym momencie, komisja może opuścić lokal wyborczy. Wasza praca obserwatorów społecznych kończy się. Możecie wysłać swój ostatni raport do sztabu swojej akcji obserwacyjnej!

Meta - zakończenie pracy w lokalu wyborczym

Zwróćcie uwagę który element procedury sprawił komisji wyborczej najwięcej problemów. Dlaczego tak się stało?

Po zakończonej misji skonsultujcie swoje obserwacje z obserwacjami swoich kolegów i koleżanek z misji. Jeśli Wasze obserwacje nie są jednostkowe, lecz powtarzają się w wielu miejscach, stwórzcie swoje rekomendacje poprawy procedury!

Pamiętajcie,

komisje wyborcze nie raportują po zakończeniu wyborów tego, z czym miały największe problemy. To Wy możecie być ich głosem i w ten sposób wpłynąć na poprawę procesu wyborczego w Polsce!

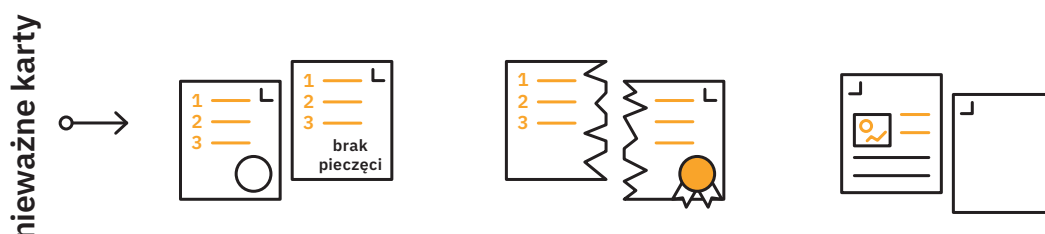
Jak ocenić ważność głosu?

Wyjątkowo dużą liczbę,

nieważnych kart do głosowania można spotkać w komisjach zlokalizowanych w jednym pomieszczeniu z innymi komisjami. Często wyborcy z jednej komisji wrzucają karty do głosowania do urny drugiej komisji. Kontrola kart do głosowania w takim miejscu wymaga szczególnej uwagi!

Komisja wyborcza może wyjąć z urny do głosowania nie tylko głosy oddane przez wyborców na osobę, którą chcą zobaczyć w przyszłym Sejmie, bądź Senacie. Do urny wyborczej obok głosów ważnych, trafiają również głosy nieważne, bądź takie, ważność których jest dyskusyjna. Wszystkie one muszą być jednak oddane na ważnych kartach do głosowania, tj. takich które są urzędowo ustalone i opatrzone pieczęcią danej komisji.

Obok ważnych kart do głosowania w urnie wyborczej można również odnaleźć: nieważne karty do głosowania, całkowicie przedarte karty do głosowania, a także inne kawałki papieru.

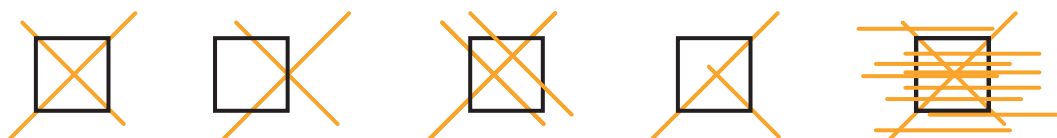
Głosy ważne i nieważne

Ustalenie ważności głosu, po wprowadzonych w ostatnich latach zmianach w Kodeksie Wyborczym, stanowi wyzwanie nie tylko dla członków komisji wyborczych, ale również dla Was – obserwatorów i obserwatorek.

W pierwszej kolejności powinniście pamiętać, że wyborca oddaje głos używając znaku „x”. Obecnie za znak „x” **uznajemy co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki**. To komisja wyborcza decyduje, w wypadku wątpliwości, czy dany głos i znak „x” są postawione w kratce, czy poza nią.

Pamiętajcie, że wszelkie inne znaki, zakreślenia, przekreślenia, a także znaki „x” zapisane poza przeznaczonym dla tego miejscem są traktowane jako dopiski i nie wpływają na ważność głosu. Na ważność głosu nie wpływają również wszelkie inne niż „x” znaki postawione w obrębie kratki.

Głosy ważne

Głosy nieważne

WSKAZÓWKI DLA OBSERWATORÓW

Dotychczas liczenie głosów w czasie wyborów w Polsce cechował wysoki poziom uczciwości członków komisji wyborczych. Mimo powtarzanych przez polityków różnych opcji informacji o masowych fałszerstwach wyborczych, te nigdy nie zostały potwierdzone. Pamiętajmy, że masowe fałszowanie wyborów jest trudne do ukrycia nawet w takich krajach jak Rosja, czy Białoruś!

Jeżeli jednak wydaje Wam się, że jesteście świadkami łamania prawa i fałszowania wyborów, upewnijcie się, czy nie jest to zwykła pomyłka. Nie bierzmy przykładu z polityków i nie oskarżajmy ludzi na wyrost!

Czarne owce zdarzają się niestety wszędzie, dlatego musimy mieć świadomość jakie rodzaje fałszerstw mogą zdarzyć się w czasie wyborów w Polsce. Mogą to być w szczególności:

- Próby zmiany głosu ważnego na nieważny (np. poprzez dodanie znaku „x” w kolejnej kratce), bądź nieważnego (pustego) na ważny (zaznaczając znak „x”);
- Próby ukrycia głosu nieważnego, bądź oddanego na inną partię w kolumnie głosów za drugą partię.

Pokusa wpływania na wynik wyborów pojawia się najczęściej u „fanatycznych” sympatyków partyjnych, nie ukrywających swoich poglądów. Zwracajcie szczególną uwagę właśnie na ich działania!

Kiedy już wiemy jakie znaki sprawiają, że głos można uznać za ważny, musimy następnie umieć stwierdzić, co jeszcze wpływa na ważność oddanego głosu!

W wyborach do Senatu pamiętajmy, że wyborca może zagłosować wyłącznie na jednego kandydata. Próba oddania więcej niż jednego głosu powoduje jego nieważność!

	Kandydaci do Senatu	Kandydaci do Senatu	Kandydaci do Senatu	Kandydaci do Senatu
Głosy ważne	☒ Jan Kowalski	☒ Jan Kowalski	☐ Jan Kowalski	☐ Jan Kowalski
	☐ Adam Nowak	☐ Adam Nowak	☒ Adam Nowak	☐ Adam Nowak
	☐ Anna Zapolska	☒ Anna Zapolska	☒ Anna Zapolska	☐ Anna Zapolska
Głosy nieważne	☐ Jan Kowalski	☐ Jan Kowalski	☐ Jan Kowalski	☐ Jan Kowalski
	☒ Adam Nowak	☐ Adam Nowak	☒ Adam Nowak	☐ Adam Nowak
	☒ Anna Zapolska	☐ Anna Zapolska	☒ Anna Zapolska	☐ Anna Zapolska

Uznanie głosu za ważny w wyborach do Sejmu jest bardziej skomplikowane. Pamiętajmy, że w tych wyborach wyborca może zagłosować na jednego kandydata wyłącznie na jednej liście. Pamiętajmy jednak, że dopuszczalne jest postawienie znaku „x” przy więcej niż jednym kandydacie ale tylko na jednej liście do głosowania!

	Lista szara	Lista żółta	Lista szara	Lista żółta
Głosy ważne	☐ Jan Nowak	☐ Łukasz Drwal	☐ Jan Nowak	☒ Łukasz Drwal
	☐ Anna Zapolska	☒ Hanna Nowak	☒ Anna Zapolska	☐ Hanna Nowak
	☐ Adam Kowalski	☐ Paweł Sarna	☐ Adam Kowalski	☐ Paweł Sarna
Głosy nieważne	☒ Jan Nowak	☐ Łukasz Drwal	☐ Jan Nowak	☐ Łukasz Drwal
	☐ Anna Zapolska	☐ Hanna Nowak	☒ Anna Zapolska	☒ Mateusz Bajek
	☐ Adam Kowalski	☐ Paweł Sarna	☐ Adam Kowalski	☐ Paweł Sarna
Głosy nieważne	☒ Jan Nowak	☒ Łukasz Drwal	☐ Jan Nowak	☐ Łukasz Drwal
	☐ Anna Zapolska	☒ Hanna Nowak	☐ Anna Zapolska	☐ Hanna Nowak
	☐ Adam Kowalski	☐ Paweł Sarna	☐ Adam Kowalski	☐ Paweł Sarna

Za nieważne uznaje się również głosy oddane na listy unieważnione. Za nieważny nie uznajemy jednak głosów oddanych za wykreślonego kandydata na ważnej liście! Wtedy nasz głos jest zapisywany jako głos wyłącznie na daną listę wyborczą.